

POLITICA URBANISTICĂ A PRIMĂRIEI TÂRGU-MUREȘ, REFLECTATĂ ÎN ZIARUL „ORAȘUL”

Constantin Bogoșel

Tema aceste lucrări este „*Politica urbanistică a Primăriei Târgu-Mureș reflectată în ziarul Orașul*” și este o tema incitantă deoarece, deși s-au scris cărți despre anumite aspecte ale vieții edilitare a orașului Târgu-Mureș, sau despre personalitățile care au avut rolul de edil șef al orașului, este necesar o incursiune prin ziarele vremii și în special prin gazeta oficială a primăriei, ziar care a fost creat din inițiativa lui Emil Dandea, care după cum vom vedea este omul simbol al politicii edilitare a primăriei Târgu-Mureș.

Tema aceasta este importantă deoarece ajută la cunoașterea mai exacte a unor date și momente foarte importante din istoria unui oraș cu o istorie așa de interesantă cum este orașul Târgu-Mureș. Ziarul „Orașul” este oglinda activității primăriei și a realizărilor sale, precum modernizarea și dezvoltarea orașului. Momentul la care este înființat ziarul „Orașul”, vine după niște momente cruciale în istoria națională și anume Marea Unire, care este cu atât mai importantă pentru această zonă a țării, care a trecut prin furtunile istoriei. Aici mă refer la situația românilor în vremea asupririi Austro-Ungare. Situația orașului la vremea respectivă era una destul de complicată, în prisma faptului că administrația era aproape complet maghiarizată, orașul era în stagnare sau chiar în regres din punct de vedere al urbanismului. Un alt lucru de înțeles este că bugetul orașului avea și el de suferit în urma faptului că, țara venea dintr-un război dureros cu pierderi umane și materiale și orașul necesita un edil șef inovator și dedicat orașului.

Ziarul „Orașul” – scurt istoric

Nu se poate vorbi de ziarul „Orașul”, fără a vorbi de cel care pus bazele acestui ziar, Emil Dandea și nici invers. Astfel, după instalarea în funcția de primar, la finele anului 1922, Emil Dandea a avut ca prim scop redactarea și tipărirea organului de presă al primăriei. La data de 5 februarie 1923, iese de sub teascurile tipografiei comunale, numărul 1 al publicației „Orașul”, foaie pentru interesele sociale și financiare ale administrației urbane, o gazetă oficială a orașului Târgu-Mureș.

Periodicitatea publicației este stabilită să fie bilunară și aceasta va fi respectată pe parcursul existenței sale, excepție făcând anul 1931, când gazeta oficială va apărea decadal. Dat fiind prestigiul care i l-a imprimat fondatorul, ca și utilitatea ei în viața comunității urbane, gazeta va apărea neîntrerupt timp de 18 ani, supraviețuind tuturor schimbărilor de primari și de staff-uri ale administrației locale. Apariția ei a fost curmată, ca de altfel, orice urmă de viață publică românească, în septembrie 1940.

În total publicația a avut 439 de apariții, întreaga colecție însumând aproape 4500 de pagini. Formatul publicației este 31 X 23 cm, tipărit la mașină plană, cu negru pe hârtie de ziar. Tiparul era executat la tipografia comunală, și pe perioade mai scurte la atelierele tipografice „PAX” și Ernest Revesz din Târgu Mureș.

Frontispiciul gazetei, realizat grafic în clișeu de zinc, cuprinde titlul, subtitlul și supratitlul publicației. El are deasupra o emblemă reprezentând pe două scuturi susținute de dragoni, Stema României și Stema orașului municipal Târgu-Mureș.

Deasupra acestor scuturi, este așezată Coroana României, iar mai jos, o panglică cu deviza „Nihil sine Deo”. Pe tot parcursul apariției sale, gazeta a avut ca redactori responsabili pe primarii care s-au perindat la conducerea municipiului”.¹

Acestea sunt aspectele care țineau de aspectul ziarului și de procesul de editare. În cele ce urmează vom urmări o prezentare din punct de vedere al conținutului. Publicația este concepută de fondatorul său în 3 părți. O primă parte cuprinde articole de interes general politico-administrativ, declarații, programe, editoriale la evenimente importante și la sărbători naționale; tot aici se pun în atenția publică marile probleme ale gospodăririi orașului, propuneri de îmbunătățire a legislației administrației locale. De asemenea într-o vreme în care Târgu-Mureș erau încă prea active forțele politice ale trecutului, nostalgicii fostului Imperiu Austro-Ungar, gazeta „Orașul” este și locul de replică promptă și tăioasă, a tânărului și energic primar Emil Dandea la aceste opoziții anticonstituționale².

Ziarul „Orașul” este după cum se vede foarte transparent în ceea ce privește activitățile care se desfășoară în cadrul primăriei și de ceea ce se întâmplă în oraș.

Partea oficială a gazetei „Orașul” cuprinde acte normative ale organelor

¹ Mihail Artimon Mircea, *Orașul- publicație periodică târgumureșeană fondată de dr. Emil A. Dandea*, în vol. *Un om pentru Târgu Mureș: Emil A. Dandea*, pag. 81-82, Fundația culturală „Vasile Natea”, Târgu Mureș, 1995.

² *Ibidem*, pag 84.

centrale reproduse pentru luarea la cunoștință a funcționarilor publici și a cetățenilor, acte normative elaborate pe plan local: ordonanțe ale Prefecturii, decizii ale Consiliului Municipal, decizii ale primăriei, circulare către servicii ale primăriei, hotărâri, apeluri, mulțumiri, regulamente, tarife la mărfuri și prestări de servicii, taxe fiscale, dări de seamă, rapoarte, licitații, concursuri pentru posturi vacante.

Cea de a treia parte a gazetei oficiale, cuprinde știri ale orașului, vizite în oraș ale unor demnitari, oameni de cultură și artă, vizite ale autorităților locale în capitală, în străinătate, informații cu privire la târgurile din zonă, programul cinematografului orășenesc, taxe pentru folosirea Palatului Culturii, concediile funcționarilor primăriei ș.a., publicitate, anunțuri diverse. În perioada celorlalți primari, gazeta „Orașul” va conține aproape exclusiv partea oficială, fiind vidată de dimensiunea ei cultural-națională. Ziarul „Orașul” este strâns legat ca mesaj și ca și calitate, de fondatorul său pierzându-și forma și o parte din scopul pentru care a fost creat.

Politica urbanistică a Primăriei Târgu-Mureș

La prima sa apariție ziarul „Orașul” din data de 5 februarie 1923, prezintă în paginile sale construirea monumentului numit „Soldatul Român”. Aceasta este o inițiativă a primarului nou ales în acea perioadă, promisiune făcută la instalarea sa în funcție.

Noul primar ales este de naționalitate română și se numește Emil A. Dandea și are experiență în astfel de acțiuni de construire a unor monumente, încă de pe vremea în care lucra în aparatul administrativ al municipiului Cluj-Napoca unde a inițiat construirea statuii lui Avram Iancu.

Emil Dandea a ținut o cuvântare în fața unei adunări, în care își expune punctul de vedere în legătura cu construirea monumentului.³

Primarul Emil A. Dandea este cel care a coordonat activitatea ziarului oficial al primăriei denumit „Orașul”. Acest ziar avea ca obiect de activitate, expunerea de probleme al urbei într-un mod cât mai obiectiv și se încerca o informare cât mai reală a populației și eliminarea zvonurilor care apăreau în diferite gazete rău intenționate, în special cele scrise în limba maghiară și care urmăreau discreditarea activității primăriei și a primarului care la acea dată era de naționalitate română într-o vreme în

³ Discurs la instalare în ziarul *Orașul*, 5 februarie 1923

care predominantă era populația maghiară.

Ziarul „Orașul” se dorea a fi oglinda activității primăriei, primarul dorind o mai mare transparență în ceea ce privea aparatul edilitar și o mai mare informare a populației dintr-o sursă autorizată. În ziar sunt publicate și hotărâri ale consiliului local, ale primăriei. De asemenea erau publicate și informări pentru populație cu diferite probleme ale orașului, cu diferite acțiuni. În numărul din 16 februarie 1923 este prezentată o hotărâre a primăriei și a Consiliului Local Târgu-Mureș privind demararea unei acțiuni de otrăvire a păsărilor dăunătoare.

În același număr, din aceeași dată apare o „publicațiune de licitație” în care se anunță punerea în vânzare a unor parcele de pământ cu o suprafață de aproximativ 100 de stânjeni fiecare. Totuși primăria impunea anumite condiții unui eventual cumpărător și anume: cumpărătorul se obliga la cumpărarea parcelelor să construiască în anul curent o clădire de locuit cu cel puțin o cameră și o bucătărie cu pereți de cărămidă și acoperiș de țiglă. În cazul nerespectării angajamentului, contractul de vindere-cumpărare se anulează. De asemenea întabularea se putea face doar după îndeplinirea angajamentului. Semnatarul acestei publicațiuni este însuși primarul Emil A. Dandea.⁴

Astfel de publicațiuni apar foarte des în fiecare număr al ziarului „Orașul” și obligația de construcție diferea de la o zonă la alta, de la un teren la altul. În același număr, prin Publicațiunea de Licitație no. 1290/ 1923 se vindea o parcelă de 169 de stânjeni pe care cumpărătorul avea obligația să construiască o casă de închiriere cu cel puțin două etaje. Nerespectare angajamentului făcut la cumpărare avea aceleași urmări ca și în primul exemplu oferit.

Această politică a primăriei este foarte buna pentru că în urma vânzării de parcele în oraș sau la periferiile acestuia, primăria avea un control al dezvoltării orașului și terenurile vândute de primărie nu riscau să rămână virane, neconstruite sau construite dar de o manieră inestetică. De asemenea primăria impunea și folosirea strictă a unor materiale de construcții.

Primarul Emil A. Dandea a prezentat în data de 14 februarie 1923 un amplu raport în ședința Comisiunii Administrative în legătură cu situația activităților primăriei anterior venirii sale în funcția de primar. În discursul său, primarul se

⁴ *Ibidem.*

arată nemulțumit de unele neregularități în ceea ce privește mersul administrației și gospodăririi orașului și de ținuta oficială a unor funcționari din primărie.

După cum amintit administrația e departe de a fi în ordine. Cu tot aparatul mare a funcționarilor cehii întărit cu poliția, socotelile finale nu sunt făcute din 1918. Am aflat nereguli în ce privește ținerea serviciului și a orelor oficioase. Unii dintre funcționari îndepărtează fără ca sa anunțe celui competent, stând deoparte – fără vreo autorizație; iar în ceea ce privește ținerea orelor oficioase dovedește rezultatul inspecției făcută mai zilele trecute când am aflat până către orele 9 a.m. aproape toate birourile închise sau goale

Acest discurs dovedește nemulțumirea primarului cu privire la activitatea funcționarilor primăriei, la neregulile și abuzurile înfăptuite de aceștia cum ar fi delapidare de fonduri, fals în acte cu diferite interese, trafic de influență, indisciplină la locul de muncă, cheltuieli nejustificate din banii orașului, birocrație, lentoarea cu care se lucra cu problemele orașului.

Primăria, ca imagine de ansamblu, apărea în ochii locuitorilor ca o instituție greoaie, care nu răspândea ecoului problemelor orașului, un loc în care funcționarii considerau că au doar drepturi, unele asumându-și-le în mod ilicit nerespectând obligațiile față de urbe. Dandea este profund nemulțumit în discursul său și de faptul că multe acte oficiale erau alcătuite în limba maghiară și nu în limba oficială și anume limba română. Aceasta era o problemă stringentă și care cerea o rezolvare imediată. În încheierea discursului său primarul expune și planurile de viitor pentru dezvoltarea și modernizarea orașului Târgu-Mureș și realizările pe care le-a avut de la venirea sa.

După toate acestea mai menționez chestiunile cele mai ardente, dintre cari în primul rând restaurarea străzilor, amplificarea apeductului și uzinei electrice. Cheltuielile pentru acest scop se vor procura parte din exploatarea a 100 jugăre de pădure. Cu data de 1 februarie am desființat posturile de translatori deoarece nu se poate tolera ca la administrație să fie translatori pentru limba oficială. S-a pornit acțiunea pentru monumentul Soldatului Român. S-a făcut regulamentul pentru firme care e sub aprobare; s-a înființat gazeta oficială „Orașul”, „s-a efectuit reorganizarea legală a comisiunii administrative.”⁵

Discursul lui Dandea legat de diriguirea orașului este unul complex dar la obiect,

⁵ *Raport în ziarul Orașul*, 16februarie 1923, Târgu-Mureș.

punctând chestiunile esențiale care au legătură cu urbea a cărui primar este. Acesta dă dovadă de atitudine și nu lasă nimic la voia întâmplării. Problema maghiarizării instituțiilor locale este foarte gravă, mai ales în situația în care Transilvania a revenit la patria mamă și ar fi trebuit să se adopte automat o singură limbă în actele oficiale și în relațiile cu publicul și anume limba română.

Primarul Dandea vine pe un teren minat datorită naționalității sale, române, și va avea mult de furcă cu restabilirea instituției primariale pe un făgaș normal. Acest discurs aduce în discuție intenția de a construi un monument care să reprezinte eforturile neamului românesc de a realipi o parte a sufletului românesc smulsă pe nedrept din sânul entității naționale numită România. Monumentul este și un simbol al românității trecută prin atâtea greutăți în această zonă cu atâtea naționalități. După cum am menționat mai sus, ziarul „Orașul”, fiind gazeta oficială a primăriei, prezintă populației toate problemele orașului, realizările, proiecte viitoare și hotărâri. De asemenea se acordă și dreptul la replică persoanelor care se consideră lezate de unele articole publicate în ziar. Numărul din 28 martie 1983, în raportul asupra proiectului de buget. Sunt prevăzute și două fonduri pentru lucrări edilitare și anume: fondul de pavaj și fondul asfaltării străzilor. Aceste fonduri se constituie din diferite surse cum ar fi impozite sau împrumuturi de la diferite bănci. Se urmărește o asfaltare de mari proporții și de foarte bună calitate pentru ca în viitor să se efectueze doar lucrări de întreținere și nu lucrări de asfaltare totală în fiecare an.

Astfel, în anul curent efectuându-se asfaltarea radicală a străzilor, pe viitor ar obliga orașul numai la menținerea lor în bunăstare.⁶

Primarul Emil A. Dandea și echipa de sub conducerea sa arată, pe lângă alte probleme de urbanism, un interes deosebit pentru aspectul orașului, deoarece un oraș îngrijit și curat reflectă calitatea de gospodar și umană atât a primarului și a autorităților locale în general cât și a locuitorilor săi. De asemenea s-a menționat în acest discurs de preocupare pentru infrastructură: drumuri, apă, gaz și energie electrică. În ediția din 28 martie a aceluiași an este publicat un apel către toți cetățenii orașului Târgu-Mureș pentru a participa împreună cu serviciul grădinării orașului la restaurarea spațiului verde, plantarea de noi copaci și flori și inițiative de întreținere a spațiului verde.

Consiliul orașului municipal Târgu-Mureș face un călduros apel către Public,

⁶ *Raport asupra proiectului de buget în ziarul Orașul, 28 martie 1983, Târgu-Mureș.*

rugându-l să binevoiască a da prețiosul său concurs serviciului grădinării orașului, la restaurarea fâșiilor de locuri dintre pomii situați între trotuar și drum cari și în trecut au fost plantați cu verdeață⁷.

O problemă stringentă a orașului Târgu-Mureș în perioada interbelică, a fost alimentarea cu apă, rețeaua de distribuție, calitatea și cantitatea apei distribuite de la uzina de apă către oraș. Rețeaua de distribuție a apei este un punct strategic în dezvoltarea unui oraș și un aspect important care determină calitatea vieții într-o anumită zonă și de asemenea determină decisiv sănătatea locuitorilor din zona respectivă. De aici și interesul deosebit arătat de către autoritățile locale din Târgu-Mureș și eforturile depuse pentru îmbunătățirea sistemului de aducțiune și distribuire a apei în oraș. În acest scop s-a adus un specialist de la Timișoara și s-au propus de către acesta soluții pentru mărirea debitului de apă și măsuri de sporire a calității apei:

„Aprovizionarea orașului nostru cu apă.

Comisiunea delegată hotărăște instituirea unei taxe pe robinet pentru a acoperi cheltuielile estimate la 600 mii lei, cheltuieli necesare îmbunătățirii sistemului de colectare și distribuire a apei”⁸.

Pierderile financiare suferite de uzina de apă erau acoperite într-o oarecare măsură de încasările uzinei electrice, lucru care ducea la scumpirea energiei electrice. Primarul și consiliul local dau dovadă prin instituirea taxei pe robinet de o politică financiară bine chibzuită, deoarece la momentul respectiv bugetul orașului nu putea suporta o lucrare de o asemenea anvergură cum era cea de reabilitare a sistemului de apă al orașului, mai ales, în situația în care existau multe planuri pentru modernizarea și extinderea întregii infrastructuri, planuri care ar fi dus, în lipsa unei politici financiare eficiente, la un colaps al bugetului și astfel al tuturor lucrărilor edilitare.

Un alt proiect a cărui construire a fost hotărâtă de consiliul orașului este baia de vară, un lucru necesar confortului locuitorilor orașului.

O altă problemă a cărei rezolvare era imperios necesară pentru dezvoltarea socio-economică a orașului, era introducerea gazului metan în oraș, chestiune pentru care primarul împreună cu președintele camerei de comerț Burger și inspectorul general industrial au făcut vizite și demersuri. Toate eforturile depuse în această

⁷ *Apel către Public* în ziarul *Orașul*, 28 martie 1923, Târgu-Mureș.

⁸ *Aprovizionarea orașului nostru cu apă* în ziarul *Orașul*, 28 aprilie 1923.

chestiune sunt lesne de înțeles deoarece rezolvarea ei ducea la dezvoltarea orașului, extinderea industriei locale și implicit creșterea numărului de locuitori. La rândul ei, creșterea numărului de locuitori atrăgea după sine construirea de noi clădiri de locuit, stabilimente industriale, dezvoltarea infrastructurii. Astfel, putem trage o mică concluzie și să spunem că primarul Emil Dandea împreună cu aparatul administrativ pe care îl conducea aveau capacități deosebite pentru a conduce și dezvolta un oraș prin simplu fapt că aveau capacitatea de a vedea cum rezolvarea unei probleme vitale atrăgea după sine rezolvarea unui întreg șir de chestiuni cu contribuții deosebite la dezvoltare și modernizare urbană.

În partea oficială a ziarului „Orașul”, în care se publicau hotărârile consiliului, memorii, adrese către diferite persoane sau instituții, se publică în data de 29 iunie 1923, un memoriu axat în special pe igiena orașului, care avea diverse deficiențe care trebuiau corectate urgent. Astfel, se face cunoscută necesitatea exproprierii unui teren pentru a fi dat în folosință unui nou cimitir comunal. Acesta era absolut necesar datorită creșterii demografice și datorită epuizării locurilor de veci în vechiul cimitir. O altă propunere prezentată în acest memoriu este înființarea unui cimitir pentru îngroparea leșurilor de animale care să respecte normele igienico-sanitare. Printre cererile acestui memoriu se regăsește și necesitatea găsirii unui loc potrivit, și anume lângă o apă curgătoare, pentru târgul de animale și mutarea târgurilor de țară și cele săptămânale din interiorul orașului pe un teren mai potrivit. Alte construcții urgente pentru oraș prezentate în memoriu sunt construirea unei arene sportive corespunzătoare dezvoltării orașului, a unui sanatoriu pentru bolnavii de tuberculoză, construirea de noi școli și a unui depozit central de marfă. Din punct de vedere al locurilor de repere, consiliul orașului municipal Târgu Mureș face și o cerere de înființare a unui nou parc, deoarece parcul Elisabeta, existent la acea perioadă, era considerat impropriu pentru agrementul cetățenilor orașului și asta datorită proximității sale cu râul Mureș. Acest lucru ducea la apariția țânțarilor, făcându-l astfel să devină neagreat și aproape nefolosit de public. Această multitudine de probleme propusă pentru rezolvare de către autoritățile locale și expusă în ziarul oficial al primăriei denotă abilitățile și viziunea modernă a aparatului administrativ. Afirm acest lucru aducând justificarea că primarul și implicit cei aflați în subordinea sa.

Orice oraș poate fi văzut ca un organism viu a cărui dezvoltare, sănătate și

bunăstare depind de sănătatea organelor vitale ca îi dau viață. Neglijarea oricărui aspect vital din viața unui oraș are efecte negative asupra aparenței și esenței sale. Astfel, cu toate limitările inerente relației buget-proiecte, politica urbanistică a primăriei orașului Târgu-Mureș așa cum este reflectată ea până în momentul de față în ziarul „Orașul”, este una plină de dinamism, proiecte îndrăznețe dar necesare și devotament al primarului față de orașul pe care îl servește. Acest lucru este valabil chiar și cu toate acuzele aduse primarului Emil Dandea în acea perioadă de către diferite grupuri de interese, în special de către grupurile maghiare deranjate de naționalitatea primarului și de reformele implementate de către acesta în primărie, reforme absolut necesare pentru buna funcționare a instituției care conducea orașul.

Problema gazului metan este neconținut adusă în discuție împreună cu contribuția care ar fi avut-o în dezvoltarea orașului în urma introducerii sale în oraș.

Toate aceste propuneri de construire a diferitor edificii sunt bine argumentate și însoțite de diferite hărți pentru o mai bună vizualizare a punctelor fierbinți din oraș cu probleme care trebuiau rezolvate. Acest lucru denotă încă odată faptul că în acea perioadă orașul Târgu-Mureș avea un aparat administrativ destul de bine organizat și cu proiecte ambițioase. În anul 1923 se inaugurează un stabiliment de agrement care este bine primit de public, și anume, baia de vară. Acest spațiu public era situat pe suprafața dintre intrare în parcul Elisabeta și baia rituală evreiască. Baia de vară se întindea pe o suprafață de 6000 metri pătrați și era dotată cu toate facilitățile necesare unui astfel de spațiu public, și anume: 105 cabine pentru dezbrăcat, garderobă, 6 toalete, și chiar mai mult și anume: frizerie de dame, pedichiură, bărbierit. Bazinele de înot au fost prevăzute cu diferite adâncimi atât pentru neînotători cât și pentru înotători. De asemenea, pe acest teren se mai afla și un local unde se servea mâncare și băuturi răcoritoare.⁹ Acest spațiu de agrement dă o pată de culoare orașului, îmbunătățindu-i considerabil atractivitatea, și dovedește interesul edilului pentru agrementul și bunăstarea fizico-psihică a locuitorilor. Astfel, confortul mental al locuitorilor era o altă preocupare demnă de apreciat a primăriei.¹⁰

În dorința de strângeri de fonduri la primărie, în ediția specială a ziarului „Orașul” din 21 iulie 1923, se publică o listă cu diferite taxe pe care agenții economici

⁹ Ziarul *Orașul*, 15 iulie 1923.

¹⁰ Ziarul *Orașul*, 15 iulie 1923.

și populația trebuie să le plătească pentru diferite produse, articole, bunuri pe care le cumpără sau le folosesc. Un exemplu ar fi mașini, cai, căruțe, animale și altele pentru care trebuiau plătite diferite taxe. Acest lucru era făcut în primul rând din nevoia de a mări bugetul primăriei care era foarte solicitat proiectele puse în practică pe primărie dar și din dorința de a avea o evidență a comerțului de acest fel.

Primăria orașului Târgu-Mureș era deosebit de atentă cu proiectele de viitor și cu sumele necesare pentru desfășurarea unei activități optime în dezvoltarea și întreținerea orașului. Doresc să precizez că diferitele aspecte legate de politica urbanistică a primăriei orașului municipal Târgu Mureș reflectată în ziarul Orașul, se întâlnesc în fiecare număr al acestui ziar deși parcă se repetă, ele doar arată constanța și devotamentul cu care primăria se ocupă de toate aspectele, mai importante sau mai puțin importante, legate de problemele și nevoile orașului.

Astfel, secția tehnică din cadrul primăriei avea, în urma stabilirii bugetului pe anul 1924, îndatoriri urbanistice importante menite să contribuie la menținerea și mai ales îmbunătățirea imaginii orașului. Câteva dintre proiectele pentru anul 1924 erau înființarea unui parc arenă pentru copii, aranjarea Pieței Mici, plantarea de copaci pe marginea străzilor, dezvoltarea sistemului de curățenie publică și modernizarea acestuia și regularizarea cursului râului Mureș. Menționez din nou seriozitatea primăriei în legătură cu proiectele de viitor și finanțarea acestora, deoarece anul 1923 era departe de a fi încheiat și deja la sfârșitul lunii august bugetul pe anul următor era deja stabilit la fel ca și îndatoririle și proiectele serviciilor din cadrul primăriei. O prevedere foarte importantă din punct de vedere urbanistic era crearea unui plan general de sistematizare edilitar care consta în următoarele: alinierea străzilor, înființarea de noi piețe, străzi și parcuri, așezarea parcurilor industriale, mijloace de transport în comun, extinderea iluminatului public, a apeductului canalizării și a pavării. Acest plan era un plan de anvergură care putea fi pus în aplicare numai în ordinea priorităților și într-un timp mai îndelungat, fiind foarte solicitat pentru buget, dar trebuie remarcat faptul că acest act are o mare importanță în modernizarea și dezvoltarea concepției urbanistice a primăriei. El arată faptul că gândirea primăriei din punct de vedere urbanistic ajunsese deja la o anumită maturitate, fapt care se reflectă direct în acțiunile sale și în efectele uimitoare pe care aceste acțiuni le au în viața orașului. Acest plan de urbanism este ceea ce numim noi astăzi Plan Urbanistic General și fără de care orice

oraș modern nu se poate dezvolta în mod civilizată, ordonat, sistematizat, ci doar haotic și neplanificarea atentă a lucrărilor edilitare într-un oraș poate duce la un colaps în urma creșterii demografice de exemplu.

Secția tehnică va prevedea: 1) Repararea străzii principale Carol, 2) înființarea unui parc arenă pentru copii și plantarea străzilor, 3) ordonarea parcului Elisabeta, 4) edificiului și terenului de tir, 5) ordonarea Pieței Mici, 6) complectarea curățeniei publice cu aranjamente moderne de stropit și măturat, 7) amplificarea băii de vară, 8) procurarea unui plan general de sistematizare edilitar (alinierea străzilor, deschideri și înființări de străzi, piețe și parcuri, așezarea industriilor, plantațiuni, mijloace pentru transportarea populațiunii în comun, estinderea luminației publice, apeductului canalizării și a pavării. Planul va stabili și ordinea în care ar avea să se execute îmbunătățirile proiectate. Lucrările pregătitoare necesare la alcătuirea acestui plan se vor începe fără amânare, cerând de la secții proiecte ce au pentru viitorii zece ani, pentru a fi ordonate și prezentate consiliului spre dezbateri) și 9) regularea râului Mureș lângă Câmpul Măcelarilor, prin scurtarea albiei. ¹¹

Direcțiunea uzinelor va prevedea punerea în funcțiune a fabricii de ghiață, sporirea producției cărămidăriei comunale și a uzinei electrice, înființarea unei întreprinderi de instalațiuni electrice și de gaz.

„Secția economică 1) în coînțelegere cu Directorul abatorului va prevedea reînființarea îngrășătoriei de porci, 2) înființarea unui țimitir comunal și 3) organizarea pompierimei comunale.”¹²

În numărul cinci al ziarului „Orașul” din data de 1 martie 1924 în cadrul dării de seamă despre starea generală a orașului, se găsește din nou o referire la rețelele de curent electric, gaz, apă, drumuri și mai exact la extinderea lor care a avut loc înainte și pe parcursul anului 1923. Bineînțeles, această dare de seamă era însoțită de planuri viitoare de întreținere și modernizare. Astfel rețeaua de canalizare a întregului oraș măsoară 59 de kilometri, cea de apeduct 48 de kilometri, cea de gaz 40 de kilometri, cea de curent electric 79,2 kilometri. Toate aceste utilități publice se aflau în plină dezvoltare și au contribuit din plin la modernizarea orașului și la dezvoltarea economică și demografică a acestuia. La aceeași dare de seamă publicată în continuare

¹¹ Ziarul *Orașul*, 29 august, 1923, Târgu-Mureș

¹² Ziarul *Orașul*, 29 august, 1923, Târgu-Mureș.

cu numărul 6 din 15 martie 1924 este prezentată și o secțiune intitulată lucrări edilitare în care se menționează suprafețele de pavaj și asfalt reparate sau edificate pe diferite străzi. De asemenea, mai sunt prezentate și realizările pe anul trecut cum ar fi: baia de vară, parcul din zona nord estică a pieții Regele Ferdinand, deschiderea unei noi străzi, două poduri de beton și alte lucrări de reparație a unor clădiri. Anul 1923 nu este un an bogat în edificarea de noi clădiri reprezentative în mare parte datorită situației bugetului care era canalizat deja pe reparația și modernizarea întregii infrastructuri existente.

Iată, am prezentat doar câteva aspecte privind activitatea inovatoare a Primăriei Târgu-Mureș. Ar fi multe de scris, materialele dedicate cercetării sunt multe, însă un lucru este clar: în perioada interbelică, Târgu-Mureș a fost un oraș înfloritor, bine dezvoltat din punct de vedere economic, care contrastează puternic cu starea actuală. De ce această situație? O întrebare adresată tuturor, care ar trebui să ne dea de gândit.

„The urban policy of the Town Hall of Targu-Mures, reflected in the newspaper „The Town” - Summary-

The theme of this study is „*The urban policy of the Town Hall of Targu-Mures, reflected in the newspaper „The Town”*” and it is an interesting one because, even though there were books written about certain issues regarding the administrative life of the town of Tg Mures or, about those public figures who have had the role of city mayors in this town, a short foray through nowadays’ newspapers is necessary. A special role is played by the oficial newspaper (Gazeta) of the Town Hall, a newspaper created from the Mayor Emil Dandea’s initiative, who is the man symbol of the town policy from the Town Hall of Targu-Mures.

The approach of this theme is very useful because it helps in acquiring a more accurate knowledge regarding certain data as well as regarding some very important moments in the history of a town, with such an interesting history as it is the one of Targu-Mures. The newspaper „The Town” is the mirror image of the Town Hall and of its achievements, the modernization and the development of the town. The moment when the newspaper „The Town” was founded, was preceded by some important turning points in our national history, like for example The Grand Union, which is much more important for this area of the country, that has managed to pass through the ruthless storms of history.